

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 11.4.2012.
COM(2012) 168 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

attiecībā uz to, kā tiek piemērota Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai

(Dokuments attiecas uz EEZ)

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

attiecībā uz to, kā tiek piemērota Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Direktīvā 2005/60/EK (nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva, turpmāk "trešā direktīva") noteiktā sistēma ir izstrādāta, lai aizsargātu kredītiestāžu un finanšu iestāžu drošību, integritāti un stabilitāti un uzticēšanos finanšu sistēmai kopumā pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas risku. ES noteikumu pamatā galvenokārt ir Finansiālo pasākumu darba grupas cīņai pret naudas atmazgāšanu (*FATF*) pieņemtie starptautiskie standarti, un, tā kā direktīvā ir paredzēta obligātas minimālās saskaņošanas pieeja, minētajā sistēmā tiek iekļauti arī valstu pieņemtie noteikumi¹.

FATF ir tik būtiski pārskatījusi starptautiskos standartus, ka 2012. gada februārī tā pieņēma jaunu ieteikumu kopumu². Paralēli starptautiskajā mērogā notiekošajam procesam Eiropas Komisija arī pārskatīja Eiropā pastāvošo sistēmu. Pārskatīšanas ietvaros tika veikts ārējais pētījums par trešās direktīvas piemērošanu (turpmāk "*Deloitte* pētījums")³, kuru Komisija ir publicējusi, aktīva sazināšanās un apspriešanās ar ieinteresētām privātpersonām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām⁴, kā arī ar regulējošām un uzraudzības iestādēm ES dalībvalstīs.

Saskaņā ar trešo direktīvu Komisijas uzdevums ir iesniegt Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par direktīvas īstenošanu, iekļaujot tajā īpašu pētījumu par attieksmi pret advokātiem un citiem neatkarīgiem un profesionāliem juristiem (42. pants). Tāpat tiek prasīts sniegt atsevišķu ziņojumu par turējuma robežvērtībām faktisko īpašnieku [patieso labuma guvēju] noteikšanai (43. pants).

Ziņojumam ir šādi trīs mērķi:

1. sniegt informāciju par rezultātiem saistībā ar Komisijas veikto pārskatu par direktīvas piemērošanu;

¹ Minētā direktīva ir daļa no plašāka tādu likumdošanas aktu kopuma, kuru mērķis ir nepieļaut nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu, un šajā kopumā ietilpst arī Regula (EK) Nr. 1781/2006 (attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju par maksātāju), Regula (EK) Nr. 1889/2005 par skaidras naudas kontroli, kuru ievieš Kopienas teritorijā vai izved no tās, Padomes Lēmums 2000/642/TI par sadarbības pasākumiem starp dalībvalstu finanšu ziņu vākšanas vienībām attiecībā uz informācijas apmaiņu, kā arī ES tiesību akti par aktīvu iesaldēšanu.

² <http://www.FATF-gafi.org/dataoecd/49/29/49684543.pdf>

³ Galīgais pētījums par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvas piemērošanu, *Deloitte*, 2010. gada decembris, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/20110124_study_amld_en.pdf

⁴ Turklāt 2011. gadā notika divas privātā sektora ieinteresēto personu tikšanās.

2. pildīt trešās direktīvas 42. un 43. pantā noteiktos pienākumus;
3. apsvērt nepieciešamību mainīt sistēmu, ņemot vērā gan pašas Komisijas konstatētos faktus, gan jaunpieņemtos starptautiskos standartus.

Pēc šā ziņojuma pieņemšanas Komisija aicina visas ieinteresētās personas sniegt atsauksmes. Komisija plāno sākt izstrādāt tiesību aktus, kuri tiktu pieņemti 2012. gada rudenī.

2. DIREKTĪVAS PIEMĒROŠANA

Ziņojums sagatavots par vairākām pamattēmām, kuras ir būtiskas trešās direktīvas mērķu sasniegšanai. Katras tēmas ietvaros tiek aplūkots, kā tikuši piemēroti pašreizējie noteikumi, kādi faktori var veicināt grozījumu izdarīšanu (jo īpaši tādu grozījumu, kuri rodas, veicot pārskatīšanu starptautiskā mērogā) un kādas varētu būt iespējas mainīt pašreizējos ES noteikumus. Papildus pārskatam pa tēmām ziņojumā tiek īpaši analizēti direktīvas 42. un 43. pantā noteiktie jautājumi. Visbeidzot, ziņojuma pielikums veltīts ar direktīvu cieši saistītam jautājumam, kas ir pārrobežu elektroniskie naudas līdzekļu pārskaitījumi.

2.1. Uz riska faktoru balstītas pieejas piemērošana

Uz riska faktoru balstīta pieeja ļauj mērķtiecīgāk un koncentrētāk novērtēt riskus un izmantot resursus tajās jomās, kurās tie ir visvairāk nepieciešami. Pašreizējā ES sistēmā jau ir ietverti elementi, kuri ļauj piemērot uz riska faktoru balstīto pieeju gan dalībvalstīm un uzraudzībā iesaistītajām iestādēm, gan iestādēm un personām, kuras atbild par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas noteikumu piemērošanu (turpmāk “atbildīgās iestādes”).

Saskaņā ar direktīvu valstis var izstrādāt savu uz riska faktoru balstītu pieeju un lemt par pasākumiem, kuru pamatā ir riska faktors un kurus var izmantot atbildīgās iestādes. No *Deloitte* pētījuma izriet, ka ļoti atšķirīgo valsts pasākumu dēļ var būt sarežģīti nodrošināt atbilstību pārrobežu kontekstā un ka nav pieejami praktiski norādījumi.

Jaunie *FATF* standarti paplašina uz riska faktoru balstītās pieejas piemērošanu. Valsts mērogā valstīm ir pienākums konstatēt, novērtēt un saprast ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu saistītos riskus un izmantot resursus šo risku mazināšanai. Valstīm jānodrošina, ka tiek konstatēti un mazināti augstāki riski, bet tās var ļaut piemērot vienkāršākus pasākumus noteiktām prasībām, ja tiek konstatēti zemāki riski. *FATF* atzīst, ka būtu jāņem vērā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanu saistīto risku novērtējums, kas veikts pārvalstu līmenī. *FATF* arī atzīst, ka, veicot uzraudzību, uzraugiem būtu jāpiemēro uz riska faktoru balstītā pieeja, pamatojoties uz savu izpratni par riskiem, kuri ir saistīti ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu un pastāv konkrētajā valstī un iestādēs, kuru uzraudzību tie veic. *FATF* izvirza prasību atbildīgajām iestādēm novērtēt risku saistībā ar klientiem, valstīm/ ģeogrāfiskiem apgabaliem un produktu/pakalpojumu/darījumu/piegādes kanāliem.

Pārskatot direktīvu, varētu tikt apsvērta iespēja iestrādāt turpmāk minētos uz riska faktoru balstītās pieejas elementus:

- **riska novērtēšanu valsts/pārvalstu mērogā:** ieviest pienākumu dalībvalstīm veikt riska novērtējumus un tos atjaunināt atbilstīgi jaunajiem *FATF* ieteikumiem. Varētu

tikt apsvērta kopēja pieeja dalībvalstīm, lai veicinātu labāku koordināciju un lielāku konsekvenci, kā arī attiecīgā gadījumā pārvalstu pieejas izstrāde risku novērtēšanai;

- **uz riska faktoru balstītu pieeju uzraudzības veikšanā:** ES sistēmā varētu tikt vairāk atzīta nepieciešamība izmantot uz riska faktoru balstītu pieeju uzraudzības veikšanā, tostarp nepieciešamība uzraugiem apzināties riskus, ar kādiem saskaras to uzraudzītās iestādes. Tas varētu nozīmēt sniegt norādījumus nozares ietvaros. Piemēram, *AMLC*⁵ varētu tikt uzticēts sagatavot norādījumus par jautājumiem, kuri ietekmē finanšu nozares uzraudzību.
- **uz riska faktoru balstītu pieeju, ko piemēro finanšu iestādes un izraudzīti uzņēmumi un profesijas, kas nav finanšu uzņēmumi un profesijas:** ieviest skaidru prasību par to, ka uz riska faktoru balstītām procedūrām, ko izstrādājušas atbildīgās iestādes, jāatbilst iestādes lielumam un raksturam un tām jābūt dokumentētām, atjauninātām un pieejamām kompetentajām iestādēm.

2.2. Kriminālatbildības noteikšana par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu

Pašreizējā pieeja kriminālatbildības noteikšanai ES mērogā balstās uz 2001. gada 26. jūnija Lēmumu 2001/500⁶, kas ir kādreizējā trešā pīlāra tiesību akts. Eiropas Padomes 1990. gada Konvencijā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju un teroristu finansēšanu (atjaunināta 2005. gadā)⁷ ir noteikti nodarījumi, kas ir nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un teroristu finansēšana.

Saskaņā ar trešās direktīvas 1. panta 1. punktu dalībvalstīm jānodrošina, ka ir aizliegta nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana un teroristu finansēšana. Kriminālatbildības noteikšana par šiem nodarījumiem ir *FATF* standartu pamatprasība, un par to galvenokārt atbild dalībvalstis, izmantojot savu tiesību sistēmu.

Varētu tikt paredzēta kriminālatbildības noteikšana ES mērogā. Tomēr trešās direktīvas pārskatīšana, pamatojoties uz Līguma 114. pantu, nebūtu piemērots juridiskais pamats kriminālatbildības noteikšanai par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu. Tādējādi varētu apsvērt iespēju ieviest dalībvalstīm pienākumu noteikt kriminālatbildību par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu īpašā instrumentā, pamatojoties uz LESD 83. panta 1. punktu, kuru ieviesa ar Lisabonas līgumu.

2.3. Darbības joma

2.3.1. Smagi noziegumi

Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir nodarījums (1. panta 2. punkts), kas tiek veikts, legalizējot ieņēmumus no noziedzīgas darbības. Direktīvas 3. panta 5. punktā noteikti dažādi smagu noziegumu veidi, kas tiek uzskatīti par noziedzīgām darbībām. Direktīvā ir uzskaitīti noteikti nodarījumi un tiek ievērota vispārēja pieeja saistībā ar visiem citiem nodarījumiem,

⁵ Eiropas uzraudzības iestāžu apakškomitejas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jautājumos apvienotā komiteja (*AMLC*) palīdz Eiropas uzraudzības iestādēm veikt uzraudzības funkciju, lai nodrošinātu ES tiesību aktu konsekvētu īstenošanu.

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:lv:PDF>

⁷ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/html/198.htm>

par kuriem sods ir brīvības atņemšana, pamatojoties uz noteiktu maksimālā un minimālā sliekšņa attiecību⁸.

Jaunajos *FATF* standartos iekļauti nodokļu noziegumi (saistībā ar tiešajiem un netiešajiem nodokļiem) kā predikatīvs nodarījums, bet *FATF* nesniedz turpmākas norādes saistībā ar šo.

Tādējādi varētu apsvērt:

- vai pašreizējā pieeja “visiem smagajiem noziegumiem” joprojām ir pietiekama un aptver nodokļu noziegumus;
- vai nodokļu noziegumi būtu jāietver īpašā “smago noziegumu” kategorijā saskaņā ar 3. panta 5. punktu; un/vai
- vai sīkāk jādefinē nodokļu noziegumi.

2.3.2. *Darbības jomas paplašināšana, to attiecinot ne tikai uz pašreizējām atbildīgajām iestādēm*

- (a) ***Azartspēļu nozare.*** Trešās direktīvas darbības jomā iekļauti “kazino”, bet nav sniegta definīcija. Direktīva arī attiecas uz darbībām, kuras veic ar interneta starpniecību (14. apsvērums), tādējādi tā arī attiecas uz tiešsaistes kazino. Apspriešanas gaitā tika noskaidrots, ka pastāv vispārējs atbalsts tam, lai direktīvā tiktu vispārīgi definētas azartspēles, tomēr precīza darbības joma būtu nosakāma valstu līmenī, piemērojot uz riska faktoru balstītu pieeju. Varētu tikt apsvērta iespēja iekļaut azartspēļu darbības, kas rada augstāku risku saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu, neuzliekot pārmērīgu slogu zemāka riska darbībām.

Komisijas dienesti 2012. gadā plāno pieņemt rīcības plānu saistībā ar tiešsaistes azartspēlēm, tādējādi būs atbilstīgi nodrošināt konsekvētu pieeju gan iniciatīvām, kas tiek ierosinātas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai šajā nozarē, gan trešās direktīvas pārskatīšanai.

- (b) ***Citu veidu finanšu aģenti.*** Apspriešanas gaitā dalībvalstīs daži respondenti ierosināja paplašināt direktīvas darbības jomu, to attiecinot uz visiem aģentiem, kas darbojas finanšu iestāžu vārdā. Saskaņā ar dažiem izteikumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riski var būt saistīti ar finanšu aģentu darbībām. Varētu tikt apsvērta pārstāvju loma, tiem darbojoties savā vārdā vai veicot ar finanšu iestādēm saistītus pienākumus, īpaši tad, kad tie sniedz pārrobežu finanšu pakalpojumus (šis jautājums sīkāk aplūkots 2.10. iedaļā “Uzraudzība”).
- (c) ***Valstu centrālās bankas.*** Apspriešanas laikā tika izteikti priekšlikumi apsvērt direktīvas nepārprotamu piemērošanu centrālajām bankām, paplašinot tās darbības jomu tā, lai tiktu ņemtas vērā šādu banku darbības īpatnības, uzraudzība un nepieciešamība saglabāt to neatkarību.
- (d) ***Nekustamā īpašuma/īpašuma izīrēšanas aģenti.*** Saskaņā ar direktīvas 2. panta 1. punkta 3. apakšpunkta d) punktu direktīvas darbības joma attiecas uz nekustamo īpašumu aģentiem, bet direktīvā netiek definētas to darbības. Saistībā ar īpašuma

⁸ 3. panta 5. punkta f) apakšpunkts.

izīrēšanas aģentu darbībām pastāv apliecinājums tam, ka arī šajā nozarē tiek legalizēti nelikumīgi iegūti līdzekļi. Pārskatītajos *FATF* standartos par šo jautājumu nekas nav teikts. Apspriešanas laikā dalībvalstīs tika izteikts priekšlikums apsvērt nepieciešamību direktīvu nepārprotami piemērot īpašuma izīrēšanas aģentiem.

- (e) **Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un cēlmetāliem.** Vispārējā klauzula direktīvas 2. panta 1. punkta 3. apakšpunkta e) punktā attiecas uz “citām fiziskām vai juridiskām personām, kas tirgojas ar precēm, ja maksājumi notiek skaidrā naudā EUR 15 000 vai lielākā apmērā” un personām, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un cēlmetāliem. Uz šādām personām ir īpaša atsauce arī 18. apsvērumā. Dažas privātā sektora ieinteresētās personas pauda Komisijai savas bažas par to, ka noziedznieki izmanto faktu, ka dažās dalībvalstīs nepastāv klienta uzticamības pārbaude, lai nozarē legalizētu nelikumīgi iegūtus līdzekļus.

Vajadzētu apsvērt, vai varētu būt nepieciešami pasākumi īpašu, ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu saistīto risku risināšanai nozarē.

- (f) **Izņēmumi.** Saskaņā ar direktīvas 2. panta 2. punktu dalībvalstis var nolemt, ka šīs direktīvas darbības joma var neattiekties uz juridiskām un fiziskām personām, kas finanšu darbību veic reti vai ļoti ierobežotā apmērā, un ja pastāv tikai neliels nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai teroristu finansēšanas risks. Saskaņā ar pārskatītajiem *FATF* standartiem šāds izņēmums neattiecas uz naudas vai vērtību pārskaitījumiem.

Varētu tikt apsvērti direktīvas grozījumi, iekļaujot šādus pārskatītus noteikumus.

2.4. Klienta uzticamības pārbaude

Trešajā direktīvā noteiktas prasības klienta uzticamības pārbaudei trīs līmeņos, t. i., veicot regulāru, pastiprinātu un vienkāršotu klienta uzticamības pārbaudi. Veicot regulāru klienta uzticamības pārbaudi, atbildīgajai iestādei ir pienākums identificēt un pārbaudīt klientus un klientu faktiskos īpašniekus, saprast darījumu attiecību raksturu un veikt pastāvīgu uzraudzību. Veicot pastiprinātu klienta uzticamības pārbaudi, atbildīgajai iestādei jāveic vairāki iepriekš noteikti pasākumi, pamatojoties uz riska pakāpi. Veicot vienkāršotu klienta uzticamības pārbaudi, atbildīgās iestādes var veikt klienta uzticamības pārbaudi mazākā apjomā noteikta veida klientiem vai uzņēmumiem.

Regulārā klienta uzticamības pārbaude. *Deloitte* pētījumā secināts, ka galvenās atšķirības direktīvas piemērošanā saistītas ar gadījuma rakstura darījumiem noteikto sliekšni klienta uzticamības pārbaudes pasākumu veikšanai. Komisijas veiktajā pārskatīšanā iesaistītie respondenti lūguši sniegt vairākus paskaidrojumus par pašreizējiem noteikumiem. Varētu apsvērt:

- direktīvas 7. panta b) apakšpunktā noteiktās robežvērtības, kas ir EUR 15 000, samazināšanu gadījuma rakstura darījumiem;
- Regulā (EK) Nr. 1781/2006 noteiktās robežvērtības elektroniskiem naudas līdzekļu pārskaitījumiem, kas ir EUR 1000, samazināšanu;

- saskaņotu pieeju klientu identifikācijai un/vai saraksta sagatavošanu par visā ES atzītiem identifikācijas dokumentiem, ko izdevušas dalībvalstis klientu identifikācijas/pārbaudes veicināšanai;
- skaidri noteiktus abu pušu pienākumus, uz kuru izpildi var paļauties trešās personas.

Pastiprināta klienta uzticamības pārbaude. Vairākas ieinteresētās personas ierosinājušas elastīgāku pieeju tam, kad un kuri pastiprinātas klienta uzticamības pārbaudes pasākumi jāpiemēro, ņemot vērā attiecīgos riskus. Piemēram, dažas dalībvalstis lūgušas atkārtoti apsvērt pieeju, saskaņā ar kuru situācijas, kurās klients netiek pārbaudīts klātienē, automātiski tiek iedalītas augsta riska kategorijā, un nodrošināt, ka direktīvā pienācīga vērība tiek veltīta jaunām maksājumu metodēm un jaunām tehnoloģijām. Varētu tikt apsvērta pieeja, kurā ņemti vērā *FATF* pārskatītie ieteikumi un kura attiektos uz tāda veida faktoriem, kurus vajadzētu ņemt vērā (piem., klienta risks, ģeogrāfiskais risks, produktu, pakalpojumu vai piegādes kanālu riska faktori), tajā pašā laikā atzīstot, ka risks ir mainīgs lielums un faktorus nevar ņemt vērā izolēti.

Vienkāršota klienta uzticamības pārbaude. Saskaņā ar ES sistēmu noteikti klientu vai produktu veidi, kas ir saistīti ar zemāku nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku, var tikt atbrīvoti no parastajām klienta uzticamības pārbaudes prasībām, kaut gan atbildīgajām iestādēm joprojām pastāv prasība veikt pastāvīgu uzraudzību neparastu darījumu konstatēšanai. Šī pieeja ir kritizēta dažos *FATF* savstarpējā novērtējuma ziņojumos, jo uzskata, ka tā nozīmē pilnīgu atbrīvojumu, nevis tikai vienkāršotu režīmu. *AMLC* veiktajā pētījumā par vienkāršotu klienta uzticamības pārbaudi konstatētas atšķirības šīs pieejas piemērošanā dažādās dalībvalstīs. Dažās dalībvalstīs iestādes tiek pilnībā atbrīvotas no prasības veikt klienta uzticamības pārbaudi, savukārt citās dalībvalstīs iestādēm jāparāda, ka klienta uzticamības pārbaudes pasākumi veikti obligātā minimuma līmenī.

Saskaņā ar *FATF* standartiem valstis var ļaut finanšu iestādēm piemērot vienkāršotas klienta uzticamības pārbaudes pasākumus “jomās, kurās nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai teroristu finansēšanas risks ir zemāks, [...] un ja valsts vai finanšu iestāde veikusi atbilstīgu riska analīzi”. Standartos noteikti faktori un piemēri zemāka riska situācijām.

Varētu apsvērt:

- skaidru formulējumu tam, ka vienkāršota klienta uzticamības pārbaude nenozīmē pilnīgu atbrīvojumu no prasības veikt klienta uzticamības pārbaudi;
- vai direktīvā būtu paredzami riska faktori, kuri jāņem vērā, nosakot, vai vienkāršota klienta uzticamības pārbaude ir atbilstīga, vai arī sniedzami konkrēti piemēri gadījumiem, kad varētu piemērot vienkāršotu klienta uzticamības pārbaudi;
- vai būtu jāizstrādā sīkāki norādījumi par riska faktoriem (piemēram, finanšu nozares gadījumā tas būtu jādara *AMLC*);
- vai vajadzētu precizēt (direktīvā vai norādījumos) minimālo tādu pasākumu kopumu, kuri jāveic atbildīgajām iestādēm situācijās, kad tiek veikta vienkāršota klienta uzticamības pārbaude;
- vai atbilstīgi jaunajiem *FATF* standartiem būtu ieviešama uz riska faktoru balstīta pieeja vienkāršotas klienta uzticamības pārbaudes piemērošanai vai nepiemērošanai,

uzsākot darījumu attiecības ar citu finanšu iestādi, kas reģistrēta ES vai valstī, kuru uzskata par līdzvērtīgu trešo valsti.

2.5. Politiski ietekmējamās personas

Trešajā direktīvā “politiski ietekmējamās personas” definētas kā fiziskas personas, kuras ieņem vai ir ieņēmušas svarīgus valsts amatus, un viņu tuvākie ģimenes locekļi, vai personas, par kurām ir zināms, ka tās ar viņiem ir cieši saistītas. Atbildīgo iestāžu pienākums ir piemērot pastiprinātas klienta uzticamības pārbaudes pasākumus politiski ietekmējamām personām, kuras dzīvo citā dalībvalstī vai trešā valstī.

Saskaņā ar *FATF* standartiem jau ir ieviestas uz riska faktoru balstītas prasības iekšzemes politiski ietekmējamām personām, tā ka saskaņā ar jaunajiem standartiem pienākumi attiecībā uz ārvalstu un iekšzemes politiski ietekmējamām personām tiks piemēroti dažādos līmeņos gan kā klientiem, gan klientu faktiskajiem īpašniekiem. Saskaņā ar *FATF* politiski ietekmējamās personas ir personas, kuras ieņem svarīgus valsts amatus ārvalstīs, iekšzemē vai starptautiskā organizācijā. Ārvalstu politiski ietekmējamām personām nepiemēro prasību par dzīvesvietu. *FATF* jau ir ieviesusi īpašas prasības, lai pārliecinātos, vai dzīvības apdrošināšanas polises saņēmējs nav politiski ietekmējama persona.

Dažas ieinteresētās personas, kuras atsaucās uz *Deloitte* pētījumu, uzskatīja, ka politiski ietekmējamo personu definīcija ir pārāk plaša. Tika norādīts arī uz grūtībām, īpaši saistībā ar ģimenes locekļu un cieši saistīto personu plašo definīciju. Tāpat pastāv problēmas saistībā ar datubāzēs pieejamo informāciju — tās pieejamību, izmaksām un precizitāti, ar neskaidrību par to, cik ilgi personai jāpilda svarīgs valsts amats, līdz tā kļūst par politiski ietekmjamu personu, un vai direktīvas noteikumi par to, ka persona vairs nav politiski ietekmējama persona vienu gadu pēc tam, kad tā vairs nepilda savus amata pienākumus, atbilstīgi novērš potenciālos riskus. Turklāt pastāv nenoteiktība par to, vai atsaucē direktīvas apsvērumā uz to, ka augstākās vadības piekrišana nozīmē piekrišanas saņemšanu no “personas, kura vēlas šādu atļauju saņemt, tiešās, nākamajā hierarhijas pakāpē esošās vadības”, ir pietiekama, jo tā varētu nozīmēt salīdzinoši jaunu darbinieku.

Tāpat ieinteresētās privātpersonas periodiski prasa izstrādāt atbalsta pasākumus saistībā ar datiem, kuri ir pieejami atbildīgajām iestādēm, — šādu datu pieejamību, uzticamību un izmaksām — par politiski ietekmējamo personu vārdiem, uzvārdiem/ kategorijām un ar to saistītiem datu aizsardzības apsvērumiem. Rūpīgi jānovērtē šādu pasākumu iespējamība un atbilstība.

Varētu apsvērt iespēju sniegt skaidrojumus par trešo direktīvu un īstenošanas direktīvu⁹, ņemot vērā *FATF* veiktos grozījumus, piemēram, veicot šādus pasākumus:

- iestrādājot jaunus *FATF* noteikumus par iekšzemes politiski ietekmējamām personām un politiski ietekmējamām personām starptautiskajās organizācijās;
- atceļot dzīvesvietas kritēriju;
- ietverot noteikumus saistībā ar dzīvības apdrošināšanu;

⁹ Komisijas Direktīva 2006/70/EK.

- precizējot, ka uz riska faktoru balstītā pieeja tiek piemērota politiski ietekmējamām personām arī tad, kad ir pagājis viens gads pēc tam, kad tās vairs nepilda attiecīgos amata pienākumus;
- sniedzot “augstākās vadības” definīciju.

2.6. Faktiskie īpašnieki

Šajā iedaļā izmantotā analīze neattiecas tikai uz robežvērtības jautājumu, tajā tiek plašāk skatīti arī citi jautājumi saistībā ar trešajā direktīvā noteiktajiem faktiskajiem īpašniekiem.

2.6.1. Faktiskā īpašnieka turējuma robežvērtība, kas ir 25 %

Trešās direktīvas 43. pantā noteikts, ka Komisijai jāsniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par 3. panta 6. punktā minētajām robežvērtībām, “pievēršot uzmanību iespējamajam lietderīgumam un sekām, ko rada procentu samazinājums 3. panta 6. punkta a) apakšpunkta i) punktā, b) apakšpunkta i) punktā un iii) punktā no 25 % uz 20 %”.

Trešās direktīvas 3. panta 6. punktā faktiskais īpašnieks tiek definēts kā fiziska persona, kurai pilnībā pieder klients vai kura šo klientu kontrolē, un/vai fiziska persona, kuras vārdā darbojas vai veic darījumu. Sniegts sīkāks paskaidrojums par minimālajām prasībām uzņēmumu, citu juridisku personu un tādu veidojumu gadījumā, kuri pārvalda un sadala līdzekļus. Laikā, kad tika panākta vienošanās par trešo direktīvu, uzskatīja, ka īpašumtiesību vai balsstiesību sliekšnis 25 % apmērā vai — pārvaldītu fondu gadījumā — saņemti 25 % vai vairāk no īpašuma ir pietiekams sliekšnis, lai persona tiktu uzskatīta par “faktisko īpašnieku” nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas nolūkā.

Pamatojoties uz ieinteresēto personu un dalībvalstu iestāžu aptauju, *Deloitte* pētījumā secināts, ka ievērojams skaits ieinteresēto personu neatbalstītu sliekšņa pazemināšanu. Pastāvēja viedoklis, ka sliekšņa pazemināšana nedotu ievērojamu labumu, bet palielinātu izmaksas saistībā ar atbilstības nodrošināšanu un administratīvo slogu. Komisija nav saņēmusi turpmākus apliecinājumus tam, ka ir nepieciešams grozīt sliekšni.

Komisija rūpīgi apsvērs, vai ir lietderīgi grozīt sliekšni, kas ir 25 %.

2.6.2. Faktiskie īpašnieki — īpašumtiesību īstenošanas jautājumi

AMLC¹⁰ konstatējusi, ka atšķiras veids, kā dalībvalstis nosaka sliekšņa aprēķināšanu. Dažas dalībvalstis uzskata, ka galīgais faktiskais īpašnieks ir persona, kurai pieder/ kura kontrolē vismaz 25 % no klienta uzņēmuma, savukārt citas dalībvalstis galīgo faktisko īpašnieku traktē kā personu, kurai pieder/ kura kontrolē vismaz 25 % no klienta uzņēmuma vai no citas vienības, kurai pieder vismaz 25 % no klienta uzņēmuma.

Citi definīcijas aspekti rada nenoteiktību vai atšķirīgu traktējumu dalībvalstīs, īpaši formulējuma “citādā veidā kontrolē kādas juridiskas vienības darbību” nozīme direktīvas 3. pantā. Šādas atšķirības var radīt grūtības un palielināt izmaksas grupas līmenī, izstrādājot klienta identifikācijas procedūras un novērtējot klienta risku. Tās var arī radīt nevienādus darbības nosacījumus finanšu iestādēm un izraudzītiem uzņēmumiem un profesijām, kas nav

¹⁰ Ziņojums par tiesisko, regulējuma un uzraudzības īstenošanu ES dalībvalstīs saistībā ar prasībām klienta uzticamības pārbaudes veikšanai par faktisko īpašnieku saskaņā ar trešo nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvu, 2011. gada 26. septembris.

finanšu uzņēmumi un profesijas. Efektīvu īstenošanu kavē arī nenoteiktība privātā sektora ieinteresētajām personām saistībā ar “atbilstīgu” pasākumu jēdzienu.

Pārskatot *FATF* standartus, tika izveidota pieeja faktisko īpašnieku identificēšanai un pārbaudei, un šādu pasākumu mērķis ir konstatēt fizisko personu, kurai pieder kontrolējoša līdzdalība vai (ja šādu personu nevar konstatēt vai pastāv bažas, ka persona, kurai pieder kontrolējoša līdzdalība, ir faktiskais īpašnieks) kura īsteno kontroli, izmantojot citus līdzekļus. Ja minēto pasākumu veikšanas rezultātā nevar identificēt fizisko personu, tad identificē fizisko personu, kura ieņem augsta līmeņa vadītāja amatu. Dalībvalstis vispārīgi atbalsta šīs pieejas ievērošanu, kaut gan pastāv vispārēja vienošanās, ka otro iespēju (identificēt augsta līmeņa vadītāju) nevajadzētu uzskatīt par veidu, kā apiet nepieciešamību saprast, kurš īsti kontrolē juridisko personu.

2.6.3. Informācijas pieejamība par faktisko īpašnieku

Dažas ieinteresētās personas uzskata, ka neesoša publiskā informācija par faktisko īpašnieku kavē prasību praktisko īstenošanu. Atbildīgās iestādes ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju atbalstu kategoriski pieprasa sabiedrības atbalsta iniciatīvas šajā jomā. Šis jautājums iekļauts arī Eiropas Komisijas iekšējās drošības stratēģijā kā ieteikums — “ņemot vērā diskusijas ar starptautiskajiem partneriem Finanšu darījumu darba grupā, jāapsver **ES tiesību aktu pārskatīšana nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas jomā**, lai stiprinātu juridisko personu pārskatāmību un tiesiskos pasākumus”¹¹.

Atsaucoties Eiropas Parlamenta 2011. gada 15. septembra rezolūcijā izteiktajam aicinājumam “īstenojot plānoto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas direktīvas reformu, par svarīgāko jautājumu izvirzīt cīņu ar anonīmu pastkastes uzņēmumu ļaunprātīgu izmantošanu jurisdikcijās, kas praktizē informācijas neizpaušanu”¹², jāizstrādā attiecīgi noteikumi.

Saskaņā ar jaunajiem *FATF* standartiem valstīm tiek izvirzīta prasība nodrošināt, ka uzņēmumu reģistros un/vai paša uzņēmuma rīcībā jābūt pieejamam pamatinformācijas kopumam. Par juridiskiem veidojumiem standartos tiek atzīts, ka pilnvarotā persona darbojas kā informācijas par faktiskajiem īpašniekiem turētājs, un tiek ieviesta prasība pilnvarotajām personām norādīt savu statusu, kad tās darbojas ar pārskatu sniedzējiem uzņēmumiem.

2.6.4. Turpmāki apsvērumi

Varētu apsvērt iespēju direktīvā ieviest vairākus šādus grozījumus:

- precizēt faktiskā īpašnieka definīciju, ņemot vērā *FATF* pieņemtos pārskatītos standartus un *AMLC* secinājumus;
- nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvā vai citā tiesību aktā uzņēmējdarbības tiesību jomā ietvert pasākumus, lai veicinātu juridisko personu/ juridisko veidojumu pārredzamību.

¹¹ Komisijas Paziņojums “ES Iekšējās drošības stratēģija darbībā — pieci soļi pretim drošākai Eiropai”, COM(2010) 673 galīgā redakcija.

¹² Eiropas Parlamenta 2011. gada 15. septembra rezolūcija par ES centieniem korupcijas apkarošanā.

2.7. Ziņošanas pienākums

Trešās direktīvas 22. panta 1. punktā noteikts, ka atbildīgajām iestādēm un personām nekavējoties jāinformē finanšu ziņu vākšanas vienības [*financial intelligence unit – FIU*], ja pastāv pamatotas aizdomas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu vai teroristu finansēšanu. Informāciju nodod tieši vai “nekavējoties un nemainītā veidā”, izmantojot pašpārvaldes iestādi, ja valsts ir iecēlusi šādu iestādi attiecībā uz noteiktām profesijām, kas nav finanšu profesijas. Trešās direktīvas 35. panta 3. punktā dalībvalstīm noteikta prasība nodrošināt, ka ikreiz, kad tas ir iespējams, tiek sniegta savlaicīga atbildes informācija par paziņotiem aizdomīgiem darījumiem.

Tikušas paustas bažas par statistikas datu konsekvenci saistībā ar paziņotiem aizdomīgiem darījumiem¹³. Izmantojot dažādu valstu *FIU* sniegtos pamatrādītājus, *Eurostat* ir sagatavojis ievērojamu informācijas apjomu¹⁴. Turklāt saistībā ar ziņojumu sniegšanu Komisijas dienestu darba dokumentā¹⁵ paskaidrots, kuras valsts *FIU* šādi ziņojumi sūtāmi pārrobežu situācijās.

Varētu apsvērt iespēju direktīvā ieviest vairākus skaidrojumus un jaunus noteikumus:

- jaunā ES sistēma varētu pastiprināt esošos noteikumus, saskaņā ar kuriem *FIU* ir pienākums sniegt savlaicīgu vispārēju atbildes informāciju ziņotājiestādēm;
- noteikt skaidrus pašpārvaldes iestāžu uzdevumus ziņošanas procesā (piem., norādījumu izstrāde);
- ieviest skaidru prasību, ka ziņojums sniedzams uzņēmējas valsts *FIU*;
- precizēt, ka gadījumos, kad dalībvalstis secina, ka ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem tiek sūtīti mainītā veidā, tām aktīvi jāapsver prasība ziņojumu sniegt tieši *FIU*;
- pastiprināt 33. pantā noteikto prasību par statistikas datiem, lai nodrošinātu plašāku un salīdzināmāku statistiku.

2.8. Finanšu ziņu vākšanas vienības (*FIU*)

Trešās direktīvas 38. pantā noteikta Komisijas loma, atvieglojot koordinēšanu starp *FIU*, bet direktīvā netiek aplūkota sadarbība starp *FIU*.

Pašreizējās *FIU* sadarbības sistēmas pamatā ir Padomes 2000. gada lēmums¹⁶. *FIU* platformā¹⁷ notiekošajās diskusijās izkristalizējušies vairāki trūkumi esošajā kārtībā: lēmumā nav paredzēta sadarbība teroristu finansēšanas novēršanas jomā, un, kā liecina starptautiska

¹³ Trešās direktīvas 33. pantā noteiktas minimālās prasības par statistikas datiem, kurus dalībvalstīm ir pienākums apkopot.

¹⁴ Skatīt *Eurostat* darba dokumentu „Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija Eiropā”, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-10-003/EN/KS-RA-10-003-EN.PDF

¹⁵ Komisijas dienestu darba dokuments par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzību un ziņošanu, ko veic maksājumu iestādes dažādās pārrobežu situācijās, SEC(2011) 1178 galīgā redakcija, 4.10.2011., http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/20111104-paper_en.pdf

¹⁶ Padomes 2000. gada 17. oktobra Lēmums 2000/642/JHA par sadarbības pasākumiem starp dalībvalstu finanšu ziņu vākšanas vienībām attiecībā uz informācijas apmaiņu.

¹⁷ Eiropas Komisija izveidoja „ES Finanšu ziņu vākšanas vienību platformu” 2006. gadā. Tajā apvienotas dalībvalstu finanšu ziņu vākšanas vienības. Tās galvenais mērķis ir atvieglot sadarbību starp *FIU*.

mēroga notikumi pagātnē, *FIU* ir bijušas grūtības sadarboties, pamatojoties uz iecelto personu sarakstiem, vai rīkoties pirms ziņojuma par aizdomīgu darījumu iesniegšanas. Praktiskā pieredze rāda, kāda veida problēmas izraisa ar lēmumu radītā juridiskā pamata atšķirīgais traktējums par noteikta veida darbību, piemēram, automātisku informācijas apmaiņu, konstatējot saiknes ar citu dalībvalsti. Dažas problēmas saistībā ar informācijas apmaiņu rodas tādēļ, ka dažādās valstīs *FIU* ir atšķirīgas pilnvaras, tostarp iespēja piekļūt informācijai, un tas ietekmē darbības efektivitāti.

Stokholmas programmā 2010.–2014. gadam¹⁸ izteikts aicinājums Komisijai un dalībvalstīm “turpināt attīstīt informācijas apmaiņu starp finanšu ziņu vākšanas vienībām (*Financial Intelligence Units — FIU*)”, lai vērstos pret korupciju un ekonomikas noziegumiem.

Varētu apsvērt iespēju ņemt vērā jaunākās tendences *FATF* saistībā ar *FIU*, dažām svarīgām pārmaiņām skarot *FIU* spēju piekļūt atbildīgās iestādes iegūtai informācijai, lai nodrošinātu atbilstību prasībām nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanai; valstīm vajadzētu būt mehānismiem, lai savlaicīgi konstatētu, vai fiziskā vai juridiskā persona tur vai kontrolē kontus, un darbības pieprasījumam ir tāds pats spēks kā iekšzemē iesniegtam ziņojumam par aizdomīgu darījumu. Īpašajā ES kontekstā vajadzētu apsvērt iespēju pastiprināt darbību starp ES esošiem *FIU* ārpus starptautisko standartu ietvara, saskaņot *FIU* pilnvaras dažādās valstīs un ņemt vērā šajā jomā notiekošo *FIU* platformā. Varētu arī apsvērt iespēju noteikumus par darbību starp *FIU* integrēt turpmākajā direktīvā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu.

2.9. Atbilstības nodrošināšana grupas līmenī

Saskaņā ar direktīvas 34. pantu atbildīgajām personām un iestādēm jāievieš “atbilstīgas un piemērotas” riska pārvaldības politikas un procedūras nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanai.

Komisijas dienesti savā 2009. gada darba dokumentā¹⁹ ziņo, ka finanšu iestādes, kas veic pārrobežu darbību, vispārīgi izvēlas izstrādāt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas politiku grupas līmenī, īpaši ES. Jaunajos *FATF* standartos ieviesta prasība (kura lielā mērā atspoguļo Bāzeles Banku uzraudzības komitejas paveikto) finanšu grupām īstenot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas novēršanas programmas grupas līmenī, tostarp politikas un procedūras informācijas apmaiņai grupas ietvaros.

Varētu tikt apsvērta iespēja jaunās prasības iestrādāt direktīvā, ņemot vērā, ka pašreizējās direktīvas 31. panta 1. punktā un 34. panta 2. punktā jau ir ietverti vairāki bāzes pieņēmumi par atbilstības nodrošināšanu grupas līmenī. Lai pievērstos problēmām, kuras identificētas Komisijas dienestu darba dokumentā, varētu apsvērt iespēju sniegt papildu skaidrojumu par:

- jēdzienu “grupa”, kas patlaban ir iestrādāts tikai 28. panta 3. punktā, nosakot izņēmumus aizliegumam norādīt faktu, ka ir iesniegts ziņojums par aizdomīgu darījumu vai tiek veikta izmeklēšana saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju/ teroristu finansēšanu. Grupas definīciju varētu iestrādāt 3. pantā, lai paplašinātu tā darbības jomu;

¹⁸ (2010/C 115/01). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 4.5.2010.

¹⁹ Komisijas dienestu darba dokuments „Pārrobežu banku iestāžu atbilstība nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīvai grupas līmenī”, SEC(2009) 939, 2009. gada 30. jūnijs, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/compli_cbb_en.pdf.

- ieviest nepārprotamu iespēju apmainīties ar informāciju par potenciāli aizdomīgiem darījumiem grupas ietvaros pirms ziņojuma iesniegšanas, tajā pašā laikā ievērojot pienākumu aizsargāt datus;
- ieviest iespēju apmainīties ar informāciju ar revidentiem galvenajā birojā. Uz neatkarīgiem revidentiem neattiecas termina “grupa” definīcija, tāpēc tiem nepiemēro 28. panta 3. punktā minēto izņēmumu.

2.10. Uzraudzība

Trešās direktīvas 37. pantā dalībvalstīm noteikts pienākums pieprasīt, lai kompetentās iestādes uzrauga un veic pasākumus, nodrošinot atbildīgo personu un iestāžu atbilstību direktīvas prasībām.

Kaut gan Komisijas dienestu darba dokuments²⁰ attiecas uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzību un ziņošanu, ko veic maksājumu iestādes, tas lielākā mērā ietekmē izcelsmes/uzņēmējas valsts jautājumus citās jomās. Komisijas dokumentā skaidrots, kā nodrošināma atbilstība uzņēmējas valsts noteikumiem par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, īpaši attiecībā uz:

- uzraudzības pilnvaru sadali starp izcelsmes un uzņēmējas valsts iestādēm;
- uzņēmējas valsts iestāžu preventīvajām un īstenošanas pilnvarām;
- uzņēmējas valsts iestāžu spēju, ievērojot samērīguma nosacījumu, izveidot “superpārstāvi”/pārstāvju centrālo kontaktpunktu vai izmantot atbilstības uzraudzības amatpersonu to teritorijā.

AMLC izstrādā savu protokolu, lai nodrošinātu praktisku piemērojumu Komisijas skaidrojumiem.

Varētu apsvērt iespēju jaunajā direktīvā ieviest papildu precizējumus, kā arī precizēt sasaisti starp noteikumiem par atļaujas piešķiršanu maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas direktīvā, no vienas puses, un atbilstības nodrošināšanu uzņēmējas valsts noteikumiem par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, no otras puses. Varētu sniegt skaidrojumu par to, kā uzraudzības pilnvaras saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nepieļaušanu tiek piemērotas pārrobežu situācijās, piemēram, nosakot uzņēmējas valsts iestāžu spēju piemērot sankcijas, tostarp pārtraukt darbību, ja nav pietiekami ieviestas klienta uzticamības pārbaudes procedūras, vai izmantojot noteikumus, kuros uzsvars likts uz sadarbību, informācijas apmaiņu un pienākumu deleģēšanu. Visbeidzot, varētu apsvērt iespēju jaunajā direktīvā ieviest noteikumus par iestāžu sadarbību.

2.11. Pašpārvaldes iestādes

Saskaņā ar trešās direktīvas 37. panta 5. punktu pašpārvaldes iestādes noteiktās nozarēs (revidenti, ārštata grāmatveži, nodokļu konsultanti, notāri un citi profesionāli juristi) var uzraudzīt un nodrošināt atbilstību prasībām nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, savukārt saskaņā ar 23. pantu var izraudzīt atbilstīgu pašpārvaldes iestādi, kas nosūta *FIU* ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem.

²⁰ Skatīt 15. zemsvītras piezīmi.

FATF standartos tiek atzīta pašpārvaldes iestāžu loma, ja šāda organizācija var nodrošināt, ka tās locekļi atbilst pienākumiem saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanu. Standartos iekļauta iespēja šādām iestādēm arī izstrādāt norādījumus un sniegt informāciju par valstī noteikto pasākumu piemērošanu, īpaši attiecībā uz ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem. Komisijas organizētās apspriešanas laikā dažas dalībvalstis apšaubīja, vai ir atbilstīgi arī turpmāk pašpārvaldes iestādēm uzticēt šādas funkcijas.

Varētu apsvērt, vai arī turpmāk pašpārvaldes iestādēm vajadzētu uzticēt nodrošināt atbilstību nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas standartiem, vai arī to loma būtu jādefinē, piemēram, skaidri nosakot, ka to uzdevums ir sniegt norādījumus par atbilstību un ziņojumu sniegšanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā atbilstīgi *FATF* standartiem. Komisijas organizētās apspriešanas laikā arī tika izteikts priekšlikums apsvērt iespēju paplašināt direktīvas noteikumus, ļaujot profesionālām iestādēm nekustamā īpašuma nozarē uzņemties atbildību par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzību un atbilstības nodrošināšanu, ja tās atbilst trešās direktīvas 37. panta 2. punktā minētajiem nosacījumiem.

2.12. Trešo valstu līdzvērtīgums

Saskaņā ar trešo direktīvu var piemērot vienkāršākus klienta uzticamības pārbaudes pasākumus, ja finanšu iestāde atrodas ES/EEZ valstīs. Šādus vienkāršākus pasākumus attiecina arī uz iestādēm trešās valstīs, kuru prasības saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu uzskata par “līdzvērtīgām” direktīvas prasībām. Trešās direktīvas 11. panta 4. punktā iekļauts pienākums dalībvalstīm informēt citai citu un Komisiju par gadījumiem, kad tās uzskata, ka trešā valsts atbilst ES noteiktajiem standartiem saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanu. Lai koordinētu pieeju attiecībā uz līdzvērtīgumu, dalībvalstis vienojušās regulāri atjaunināt “līdzvērtīgu trešo valstu” sarakstu atbilstīgi kopējas vienošanās dokumentam par procedūrām un kritērijiem trešo valstu līdzvērtīguma atzīšanai²¹.

Trešā direktīva nenosaka Eiropas Komisijai pienākumu izveidot saistošu “pozitīvu” līdzvērtīgu trešo valstu sarakstu. Dalībvalstu kompetencē ir novērtēt trešās valsts līdzvērtīgumu. Komisijai ir veicinoša loma šajā procesā, un, ja sistēma tiek uzturēta, tā apņemas nodrošināt uzticamu un pārredzamu procesu trešo valstu saraksta izveidei. Ņemot vērā virzību uz pieeju, kura balstās uz riska faktoru, dalībvalstis interesējas par to, vai joprojām būs atbilstīgi uzturēt līdzvērtīguma koncepciju jaunajā direktīvā.

Varētu apsvērt iespēju pārliecināties:

- vai jaunajā direktīvā ir nepieciešams līdzvērtīguma režīms, ņemot vērā arvien pieaugošo virzību uz pieeju, kas balstās uz riska faktoru;
- vai joprojām ir nepieciešama līdzvērtīguma “saraksta” izveide, un, ja ir nepieciešama, tad kāda loma būtu ES (piemēram, izveidot preskriptīvu pieeju, kas tiktu noteikta direktīvā, uzturēt pašreizējo starpvaldību pieeju, uzdot *AMLC* veikt darbu šajā jomā u. c.);

²¹ http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/3rd-country-common-understanding_en.pdf

- vai joprojām ir atbilstīgi direktīvā saglabāt noteikumu par “melno sarakstu” (patlaban uz to attiecas 40. panta 4. punkts), ņemot vērā to, ka tas nekad nav ticis izmantots;
- vai varētu būt nepieciešama saskaņota pieeja ES mērogā, lai koordinētu pasākumus, reaģējot uz *FATF* saraksta izveides procesu.

2.13. Administratīvās sankcijas par neatbilstību direktīvai

Trešās direktīvas 39. panta 2. punktā noteikts pienākums dalībvalstīm piemērot atbilstīgus administratīvos pasākumus vai sankcijas pret finanšu iestādēm par tādu valsts noteikumu pārkāpšanu, kuri izriet no minētās direktīvas. Pasākumiem un sankcijām jābūt efektīviem, proporcionāliem un preventīviem.

Deloitte pētījumā secināts, ka visas dalībvalstis ir ieviesušas sankciju režīmu, kas tiek piemērots gadījumos, kad netiek nodrošināta atbilstība direktīvas noteikumiem, un šādas sankcijas tiek piemērotas praksē. Tomēr pētījumā norādīts, ka “valstu sodu režīmi ir tik dažādi, ka nav iespējams salīdzināt sodus visās dalībvalstīs”.

Varētu apsvērt iespēju ievērot pieeju, kas ir līdzīga pieejai Komisijas paziņojumā “Par sankciju režīmu pastiprināšanu finanšu nozarē”²², kurā tiktu paredzēta lielāka sankciju režīma saskaņošana, ierosinot minimālu kopēju noteikumu kopumu piemērošanai sankciju režīma pamataspektos.

2.14. Personas datu aizsardzība

Vairums privāto ieinteresēto personu uzskata, ka ir nepieciešama labāka mijiedarbība starp pienākumu novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un pienākumu aizsargāt personas datus. *FIU* platformā 2008. gadā tika veikts pētījums²³, mēģinot noteikt iespējamās konverģences punktus un jomas, kurās pastāvošās problēmas varētu tikt saskaņotas ar attiecīgajiem tiesību aktiem. Komisijas dienestu 2009. gada darba dokumentā²⁴ secināts, ka mijiedarbība starp noteikumiem nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai un valsts noteikumiem datu aizsardzībai ir galvenais faktors, kas ietekmē bankas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas politiku grupas līmenī un neļauj efektīvi apmainīties ar informāciju grupas ietvaros.

Darba grupa datu aizsardzības jautājumos, kas izveidota saskaņā ar 29. pantu, 2011. gada jūnijā, sagatavoja “Atzinumu 14/2011”²⁵. Atzinumā uzmanība pievērsta mijiedarbībai starp nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un personas datu aizsardzības noteikumiem, kas nav tikai informācijas nodošanas līmenī, un tajā izteikts aicinājums sīkāk apsvērt datu aizsardzības jautājumus tiesību aktos nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas jomā, lai nodrošinātu efektīvu atbilstību datu aizsardzībai. Atzinumā izteikts aicinājums strauji virzīt datu kopējas izmantošanas shēmu ieviešanu, privātuma novērtējumus globālā riska pārvaldības modelī, datu aizsardzības

²² Par sankciju režīmu pastiprināšanu finanšu pakalpojumu nozarē, COM(2010) 716 galīgā redakcija, 2010. gada 8. decembris, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0716:FIN:EN:PDF>

²³ Ziņojums par konfidencialitāti un datu aizsardzību *FIU* darbībās, http://ec.europa.eu/internal_market/company/financial-crime/index_en.htm#FIU-report-money

²⁴ Skatīt 20. zemsvītras piezīmi.

²⁵ Atzinums 14/2011 par datu aizsardzības jautājumiem, kas attiecas uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas novēršanu, 01008/2011/EN, WP 186, 2011. gada 13. jūnijs, http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp186_en.pdf

ieredņa posteņa ieviešanu dažādās struktūrās vai vienībās, kas iesaistītas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanā, un labvēlīgas attieksmes nodrošināšanu segmentētai riska pārvaldībai vietējā līmenī. Tajā arī izteikts aicinājums noteikt skaidrus un precīzus datu glabāšanas periodus tiesību aktos nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas jomā. Daži atzinuma elementi atspoguļoti nesen publicētajos priekšlikumos par tiesību aktu atjaunināšanu ES datu aizsardzības jomā²⁶.

Varētu apsvērt iespēju pārskatītajā direktīvā ieviest skaidrus un līdzsvarotus noteikumus par to, kā jāstrādā ar personas datiem, lai nodrošinātu faktisku atbilstību nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas prasībām, tajā pašā laikā ievērojot pamattiesības. Atbilstīgi iepriekšminētajām tendencēm datu aizsardzības jomā varētu būt nepieciešami sīkāk izstrādāti noteikumi, lai cita starpā ņemtu vērā principus personas datu apstrādei, nodrošinātu juridisko pamatu datu apstrādei un samērīgam datu subjekta tiesību ierobežojumam, ja tas nepieciešams nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas/ teroristu finansēšanas novēršanas direktīvas mērķu sasniegšanai, ja pastāv atbilstīgi drošības pasākumi un ir nodrošināta atbilstība datu aizsardzības acquis. Turklāt varētu apsvērt iespēju arī turpmāk veicināt sadarbību starp nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas regulatoriem un datu aizsardzības uzraudzības iestādēm, lai panāktu noteikumu līdzsvarotu piemērošanu.

3. KOMISIJAS NOVĒRTĒJUMS PAR DIREKTĪVAS REŽĪMU ATTIECĪBĀ UZ ADVOKĀTIEM UN CITIEM NEATKARĪGIEM UN PROFESIONĀLIEM JURISTIEM

Saskaņā ar trešās direktīvas 42. pantu Komisijas uzdevums ir iesniegt Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu, iekļaujot tajā īpašu pētījumu par attieksmi pret advokātiem un citiem neatkarīgiem un profesionāliem juristiem.

Saskaņā ar direktīvu tās darbības joma vispārīgi attiecas uz notāriem un citiem neatkarīgiem un profesionāliem juristiem, un izņēmums, ko dalībvalstis var piemērot pienākumam ziņot par aizdomīgiem darījumiem, ievērojot 23. panta 2. punktu, attiecas uz “informāciju, kuru tie saņem vai iegūst par kādu no saviem klientiem, kad nosaka sava klienta juridisko stāvokli vai veic savu uzdevumu, šo klientu aizstāvēt vai pārstāvēt tiesas procesā, vai attiecībā uz tiesas procesu”. Turklāt saskaņā ar 23. panta 1. punktu var izraudzīt “atbilstīgu attiecīgās profesijas pašpārvaldes iestādi”, kas pirmā saņemtu ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, un tie netiktu sūtīti tieši FIU. Šādā gadījumā pašpārvaldes iestāde atbild par informācijas nodošanu FIU “nekavējoties un nemainītā veidā”.

3.1. Profesionālais noslēpums

Saskaņā ar Komisijai pieejamo informāciju visas dalībvalstis izvēlējušās savos tiesību aktos ietvert direktīvas 23. panta 2. punktā paredzēto izņēmumu attiecībā uz advokātiem, bet precīzi neaprunājot gadījumus, kad ziņošanai ir lielāka nozīme nekā klienta konfidencialitātei. Šāda situācija rada zināmu spriedzi profesionālu juristu aprindās, un viņi regulāri pauž bažas par to, ka direktīvā noteiktais pienākums šķietami pārkāpj advokātu pienākumu ievērot profesionālo noslēpumu un pamattiesības par lietas taisnīgu izskatīšanu un godīgu aizstāvību.

²⁶ Skatīt Komisijas priekšlikumus datu aizsardzībai (COM(2012) 11 galīgā redakcija) un (COM(2012) 10 galīgā redakcija). http://ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/news/120125_en.htm

Eiropas Savienības Tiesa pieņēmusi spriedumu par šo jautājumu²⁷. Kaut gan spriedums bija saistīts ar Direktīvu 91/308/EEK, Tiesas galvenie konstatētie fakti ir spēkā arī saistībā ar trešo direktīvu. Pamatojoties uz minēto spriedumu, var uzskatīt, ka trešajā direktīvā noteiktie pienākumi profesionāliem juristiem nepārkāpj tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas garantētas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā.

Direktīvā noteiktos pienākumus piemēro profesionāliem juristiem tikai tad, ja tie sniedz konsultācijas klientiem, gatavojot vai veicot noteiktus darījumus, galvenokārt finansiāla rakstura darījumus vai darījumus saistībā ar nekustamo īpašumu (2. panta 1. punkta 3. apakšpunkta b) punkts), vai ja tie darbojas sava klienta vārdā un klienta labā finanšu vai nekustamā īpašuma darījumā. Šādu darbību būtība parasti ir tāda, ka tās tiek veiktas nesaistīti ar tiesas procesu, un attiecīgi uz šādām darbībām neattiecas tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu darbības joma.

Tajā pašā laikā, tiklīdz profesionāls jurists, kas darbojas saistībā ar nekustamā īpašuma darījumu, tiek aicināts palīdzēt aizstāvēt klientu vai pārstāvēt klientu tiesā, vai sniegt konsultāciju par to, kā ierosināt tiesas procesu vai izvairīties no tā, tiek piemērots izņēmums, kā noteikts direktīvas 9. panta 5. punkta otrajā daļā un 23. panta 2. punktā, prasībām, kas noteiktas 9. panta 5. punkta pirmajā daļā, un pienākumam saistībā ar informāciju un sadarbību, kas noteikts trešās direktīvas 23. panta 1. punktā.

Attiecībā uz trešās direktīvas īstenošanu, tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu būtu jābūt aizsargātām jebkurā situācijā ar pietiekami detalizētiem un skaidriem valstu tiesību aktiem, kas atļautu profesionāliem juristiem nošķirt situācijas, kurās tiem ir un kurās nav jāpilda ziņošanas pienākums.

Sagatavojot direktīvas pārskatīšanu, Komisija, apspriedusies ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, ietekmes novērtējumā (jo attiecībā uz ietekmi uz pamattiesībām) apsvērs šo jautājumu saskaņā ar spēkā esošo politikas stratēģiju²⁸.

3.2. Ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem

Deloitte pētījumā konstatēts, ka salīdzinājumā ar finanšu iestādēm dažas profesijas, kas nav finanšu profesijas (jo īpaši advokāti), ļoti maz ziņo par aizdomīgiem darījumiem. Dažās jurisdikcijās joprojām bažas raisa nepietiekama ziņošana, un varētu tikt apsvērti veidi ziņošanas uzlabošanai, kā noteikts 2.7. iedaļā.

3.3. Darījuma definīcija

Direktīvas 2. panta 1. punkta 3. apakšpunkta b) punktā noteikts, ka direktīvas darbības joma attiecas uz “notāriem un citiem neatkarīgajiem un profesionālajiem juristiem, kad tie piedalās, vai nu darbojoties savu klientu vārdā un labā jebkādā finanšu vai nekustama īpašuma darījumā, vai palīdz šāda darījuma plānošanā vai veikšanā sava klienta labā” saistībā ar uzskaitītajām darbībām (nekustamā īpašuma pirkšana un pārdošana, klienta naudas pārvaldīšana u. c.). Advokātu pārstāvji interesējušies, kādi “darījumi” ir aptverti, tāpēc varētu apsvērt iespēju precizēt šo jautājumu.

²⁷ EKT C305/05, *Ordre des barreaux francophones et germanophone et al. v. Conseil des Ministres*, 33. punkts, Tiesas spriedums, 2007. gada 26. jūnijs.

²⁸ Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā (COM (2010) 573).

3.4. Klienta uzticamības pārbaudes pasākumi

Advokātu pārstāvji aicinājuši pieļaut iespēju pildīt klienta uzticamības pārbaudes prasības saprātīgā laikposmā, nevis vienmēr attiecību sākumā, kā noteikts 7. pantā. *FATF* standartos²⁹ ir noteikta prasība veikt identifikāciju un pārbaudi, uzsākot darījumu attiecības, kaut gan valstis var ļaut veikt pārbaudi iespējami drīz pēc attiecību uzsākšanas, ja riski saistībā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu tiek efektīvi pārvaldīti un ja ir būtiski nepārtraukt komercdarbības normālu norisi. Līdzīgs noteikums iekļauts trešās direktīvas 9. pantā, un dalībvalstis var rīkoties pēc saviem ieskatiem.

Tāpat ir izteikti priekšlikumi anulēt prasību “pēc pieprasījuma” sniegt informāciju par faktisko īpašnieku identitāti tādu kopēju kontu gadījumā, kurus pārvalda notāri un citi neatkarīgi un profesionāli juristi (11. panta 2. punkta b) apakšpunkts). Tomēr jaunajos *FATF* standartos ir izslēgta atsaucē uz kopējiem kontiem kā piemēriem zema riska scenārijiem. Būs jāapsver, kā jaunajā ES direktīvā atspoguļot pieeju kopējiem kontiem.

* * *

Nemot vērā iepriekš minētos faktus, varētu šķist, ka jaunajā direktīvā nav nepieciešamības būtiski pārskatīt attieksmi pret advokātiem. Tomēr būtu pareizi turpmāk apsvērt ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem nepietiekamo skaitu.

4. SECINĀJUMS

Šajā ziņojumā izklāstīti dažādi jautājumi, kas radušies saistībā ar Komisijas pārskatu par trešo direktīvu, pārskatītajiem *FATF* ieteikumiem un direktīvas klauzulām, kurās noteikta prasība Komisijai ziņot Eiropas Parlamentam un Padomei. Vispārīgi runājot, pašreizējā sistēma darbojas labi, un nav konstatēti būtiski trūkumi, kuru dēļ būtu ievērojami jāgroza trešā direktīva. Direktīva būs jāpārskata, lai to atjauninātu saskaņā ar pārskatītajiem *FATF* ieteikumiem. Šajā sakarā būs jāapsver jautājums par nākotnes ES sistēmas saskaņotības līmeni. Svarīgs izaicinājums nākotnē būs koncentrēt pūles noteikumu efektivitātes uzlabošanai. Šajā jomā *FATF* patlaban strādā.

Komisija aicina līdz **2012. gada 13. jūnijam** sniegt piezīmes par risinātajiem jautājumiem un iespējamo ietekmi, tostarp par ietekmi uz pamattiesībām, kā tās tiek garantētas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā³⁰, un par iespējamiem trešās direktīvas grozījumiem. Ieinteresētās personas aicinātas sniegt savas piezīmes, tās sūtot uz e-pasta adresi: MARKT-AML@ec.europa.eu.

Piezīmes tiks izmantotas tiesību aktu priekšlikumos, kuri tiks šogad sagatavoti direktīvas pārskatīšanai. Saņemtās atbildes būs pieejamas Komisijas tīmekļa vietnē, ja vien tām īpaši netiks pieprasīts konfidencialitātes statuss, un Komisija publiskos apspriešanas rezultātu kopsavilkumu.

* * *

²⁹ 11. ieteikums (kādreizējais 10.).

³⁰ Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā (COM(2010) 573 galīgā redakcija).

Pielikums. Pārrobežu elektroniskie naudas līdzekļu pārskaitījumi

Lai gan trešās direktīvas darbības joma neattiecas uz pārrobežu elektronisko naudas līdzekļu pārskaitījumu regulējumu, tas ir svarīgs *FATF* standartu elements. Eiropas Savienībā pašreizējie *FATF* standarti ir pilnībā ieviesti, izmantojot atsevišķu regulu³¹, un, lai reaģētu uz pienākumu saskaņā ar pārskata klauzulu regulas 19. pantā, tiek gatavots pētījums par regulas piemērošanu. Pētījuma rezultāti tiks ņemti vērā nākamajā priekšlikumā ieviest jaunākās izmaiņas *FATF* ieteikumos. Jaunajos *FATF* standartos īpaši iekļauta prasība ietvert informāciju par saņēmēju, veicot elektroniskos naudas līdzekļu pārskaitījumus, un arī skaidrs pienākums iesaldēt līdzekļus saistībā ar ANO rezolūcijām.

Īpaši pētījumā tiks apkopoti apliecinājumi par to, kā naudas līdzekļu pārskaitījumu regula (1781/2006) darbojas dalībvalstīs un kādas problēmas ir radušās, un sniegti ieteikumi par iespējamiem uzlabojumiem.

Komisija nodrošinās, lai jauno ES noteikumu par naudas līdzekļu pārskaitījumiem ieviešana notiktu vienlaicīgi ar trešās direktīvas pārskatīšanu.

³¹ 2006. gada 15. novembra Regula (EK) Nr. 1781/2006 attiecībā uz naudas līdzekļu pārskaitījumiem pievienoto informāciju par maksātāju.